

استادگرها: تولید کتابشناسی برای نسل آینده^۱

جان کسلر

کتابدار مرجع کتابخانه دانشگاهی آلبانی

ماری کی ون اولن

کتابشناس مسائل تجارت، اقتصاد و جغرافیا در کتابخانه دانشگاهی آلبانی

ترجمه دکتر ناهید بنی اقبال

عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی واحد تهران شمال دانشگاه آزاد اسلامی

سید بلال سید علوی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی واحد تهران شمال

چکیده

کتابداران بارها در مورد شکل‌های خاص استناد مورد مشورت قرار می‌گیرند و استفاده از برنامه‌های کامپیوتری سازماندهی استناد کتابشناختی شخصی، مانند اند نوت (EndNote)، را که اغلب مورد استفاده اعضا هیئت علمی و دانشجویان است، مورد تأیید قرار می‌دهند. امروزه ابزارهای اینترنتی رایگان و یا ارزان قیمتی گسترش یافته که به ساختن استناد و تنظیم کتابشناسی‌ها می‌پردازند. بررسی استنادهای تولید شده بوسیله این برنامه‌ها نشان می‌دهد که این برنامه‌ها مانند EndNote برای دانشجویان مفید واقع شده، اما برای استفاده بهینه از این برنامه‌ها، آگاهی از اشکال خاص استناد ضروری است. کلیدواژه‌ها: استناد. تولید استناد. سازماندهی کتابشناسی. وب سایت‌ها

۱. این مقاله ترجمه‌ای از متن زیر است:

مقدمه

کتابداران مرجع کتابخانه های دانشگاهی، اغلب از دانشجویانی که به شیوه نگارش کتابشناسی استنادهای صحیح مشتاق هستند، سؤالاتی دارند. علاوه بر این، کتابداران در ابتکارات سواد اطلاعاتی که هدف اصلی آن آموزش دانشجویان در امر رعایت نکات اخلاقی در استفاده از اطلاعات است مشارکت می کنند، که از آن جمله استفاده مناسب از استنادهاست. دانشجویان با روش های صحیح استناد آشنا می شوند و پروژه های کلاسی اغلب شامل یک کتابشناسی گزارمانی یا مقاله ای تحقیقی است که به سبک خاصی از استناد نیاز دارد.

تهیه یک استناد صحیح که به جزئیات موشکافانه نیاز دارد، ممکن است خسته کننده باشد. دلیل این مدعا، گسترش بسته های نرم افزاری است که می توانند به نویسندگان در سازماندهی استنادها و تهیه کتابشناسی ها کمک کنند. "نرم افزارهای سازماندهی کتابشناختی استنادهای شخصی" ^۱ مانند ProCite، EndNote و Reference Manager سال های زیادی است که برای دانشگاهیان و پژوهشگران عرضه شده اند تا آنها بتوانند مجموعه های شخصی اطلاعات کتابشناختی خود را سازماندهی کنند. این برنامه ها که راهی برای سازماندهی کتابشناختی استنادها و انجام بازیابی هاست، کتابشناسی های شکل یافته ای برای اشکال گوناگون چاپ ارائه دهند (سیبارلی^۲، ۱۹۹۵).

در چند سال گذشته، ابزارهای نوین راهنمایی دانشجویان برای استناد صحیح گسترش یافته است. تعدادی از کتابخانه ها، پایگاه های اطلاعاتی را مشترک هستند که استنادهای آماده یا نمونه هایی از شکل استناد به مقاله ای از پایگاه را شامل می شوند. وب سایت های رایگانی وجود دارد که استنادهای انفرادی را آماده می کند، مانند Slate Citation Machine and Style Wizard. تنظیم کنندگان کتابشناسی های تحت شبکه به تازگی عرضه شده اند مانند NoodleBib، EasyBib سهولت استفاده، یکی از انگیزه های طراحی این

1. Personal bibliographic Citations management programs

2. Cibbarelli

برنامه‌هاست و به نظر می‌رسد که هدفشان دانشجویان دانشگاه‌ها باشند. این برنامه، همانند نظام‌های سازماندهی کتابشناختی استادهای انفرادی، قابلیت‌های متعددی ندارند. مثلاً کاربران نمی‌توانند اسنادها را وارد کنند، بلکه باید به طور دستی عمل کنند. شمار قالب‌های استناد محدودند و امکان ذخیره اسنادها برای مدت نامحدودی وجود ندارد. امروزه میز مرجع، علاوه بر اینکه پاسخگوی سئوالات است، در دوره‌های سواد اطلاعاتی، اشکال خاص استناد را هم آموزش می‌دهد. بعضی از کتابداران برای معرفی این گونه محصولات کلاس‌های آموزشی ارائه می‌کنند، که در صفحات اینترنتی موسوم به صفحات راهنما با برنامه‌ها پیوند^۱ برقرار کرده و با تهیه این نرم‌افزارها و نصب آنها روی کامپیوترهای کتابخانه، به آموزش می‌پردازند.

از زمانی که این برنامه‌ها، به خصوص بسته‌های تحت شبکه آنها، عرضه شده و کتابداران نیز آنها را به کار گرفته‌اند، مسائل زیادی هم از نظر سود دهی و هم از نظر ماهیت اخلاقی مطرح شده‌اند. استفاده از این ابزارها هر چند که ممکن است بعضی را از یکنواختی سواد اطلاعاتی خلاص کند و به دانشجویان نیز فرصتی دهد که بر درک علت و زمان استناد متمرکز شوند، برخی کتابداران این سؤال را دارند که اگر دانشجویان روش استناد کردن دستی را یاد نگیرند، چگونه خواهند توانست از این برنامه‌ها استفاده کنند. آیا دانشجویان با استفاده از این محصولات خواهند توانست کتابشناسی‌های دقیقی را تهیه کنند؟ یا از یادگیری این برنامه‌ها صرف نظر می‌کنند، و کتابشناسی‌هایی با روش دستی که دقت کمتری دارد ارائه می‌دهند؟ از نقطه نظر مدیریتی، آیا کتابخانه‌ها باید این دسته از برنامه‌ها را توصیه، تهیه، و پشتیبانی کنند؟ آیا باید به انتخاب یکی از این برنامه‌ها بپردازند، یا همه را پشتیبانی کنند؟

در هر صورت، ابتدا باید از صحت این برنامه‌ها اطلاع حاصل کنند و اطمینان یابند که این نرم‌افزارها برای دانشجویان تازه وارد می‌تواند مناسب باشد. این کار به منظور آگاهی از خواسته دانشجویان برای کتابداران ضروری است. تأکید این تحقیق بر دو مورد از

برنامه‌های جدید تحت شبکه و یک برنامه تک کاربره کامپیوتری است و در صدد است که میزان دقت آنها را ارزیابی کند، و به این سؤال پاسخ دهد که: آیا آنها برای محیط‌های غیر حرفه‌ای مناسب هستند و برای آماتورها به راحتی قابل استفاده‌اند؟ این تحقیق می‌کوشد میزان استقبال و پشتیبانی کتابخانه‌ها را از چنین محصولاتی مشخص کند.

مروری در متون

بسته‌های نرم‌افزاری سازماندهی کتابشناسی‌های شخصی در متون متعدد مورد بررسی قرار گرفته است، در حالیکه در مورد استانداردهای تحت شبکه خیلی کم بحث شده است (سیبارلی، ۱۹۹۵) شاید دلیل این مسئله عدم محبوبیت محصولات تحت شبکه باشد. محصولات تک کاربره به سرمایه‌های مالی قابل ملاحظه‌ای نیاز دارند. علاوه بر این، محصولات تک کاربره نسبت به برنامه‌های تحت شبکه تعداد پیشینه‌های ثبت شده بیشتری دارند.

بعضی از کتابخانه‌های دانشگاهی در ارائه و پشتیبانی نرم‌افزارهای سازماندهی کتابشناختی استادهای شخصی نقش فعالی دارند. ایست^۱ حمایت گسترده کتابداران دانشگاهی استرالیا از EndNote را توضیح داده و بیان می‌کند که در مؤسساتی که مورد بررسی قرار داده، اکثرأ یک دوره آموزشی ۲ الی ۳ ساعته برای آموزش EndNote برگزار شده است (ایست، ۲۰۰۱) ایست تهدید "حرکت به سوی جایگاه مبهمی که تاکنون محدود کتابخانه‌های دانشگاهی را از واحد خدمات تکنولوژی و اطلاعات دانشگاه و یا از واحد توسعه آموزشی جدا کرده" گوشزد می‌کند.

گلیک^۲، آتونی ویکز^۳، استروپ^۴ و آسوه^۵ و ندورن^۶ برگزاری کلاس در دانشکده

1. East

3. Antoniewicz

5. Asu

2. Glick

4. Strube

6. Vandoorne

پزشکی و اسکانسین^۱ به منظور آموزش چهار بسته مختلف نرم افزار سازماندهی کتابشناختی استنادهای شخصی برای کاربران را گزارش می دهند که تأکید عمده بر استفاده از این بسته ها برای سازماندهی و چاپ مجدد فایل های شخصی بوده است (استروپ، آنتونی ویکز، آسو، ۱۹۸۹) در این کلاس، کتابداران را ترغیب می کردند که به دو دلیل عمده نقش آموزشیار و مشاور این گونه نرم افزارها را برعهده گیرند: (۱) انجام یک گام منطقی در مدیریت آتی اطلاعات، و (۲) راهکار مناسبی برای تبلیغ نقش کتابداران به عنوان متخصص اطلاعاتی.

زیگلر^۲ و سیمبولی^۳ تجربیات کتابداران دانشگاه لهای^۴ را در تشویق و پشتیبانی از EndNote به صورت تدریس در سمینار آموزشی تشریح کرده اند. در طول مدتی که این سمینارها در پردیس دانشگاه برپا بود، زیگلر و سیمبولی تأکید داشتند که تلاش های پشتیبانی کننده موجب همکاری متقابل دانشجویان و اعضای هیئت علمی شده است (زیگلر و سیمبولی، ۲۰۰۲).

جینگز^۵ EasyBib (یک استنادگر تحت وب) را، با Refworks که مانند EndNote نوعی برنامه سازماندهی کتابشناسی های شخصی اما از نوع تحت وب است، مقایسه کرد. علی رغم کارایی بالای EasyBib, Refworks را بالاتر از آن تشخیص داده و اظهار می کند که ارجاع دستی دادن در Refworks بسیار مشکل تر از EasyBib است و برای دانشجویان تازه وارد استفاده از Refworks مشکل است و به کمک فراوانی کتابداران نیاز دارد (جینگز، ۲۰۰۳).

شرایط پژوهش

دو استنادگر تحت وب NoodleBib و EasyBib و یک برنامه تک کاربره سازماندهی

1. Wisconsin

2. Siegler

3. Simboli

4. Lehigh

5. Jennings

کتابشناختی استنادها، نسخه ۶ EndNote برای این تحقیق انتخاب گردید. NoodleBib و EasyBib فقط نوعی استنادگر تحت شبکه هستند که هر دو شکل استناد و کتابشناختی را تعیین می‌کنند. سایر استنادگرهای تحت شبکه مانند Slate Citation Machine توانایی تنظیم استناد را دارند ولی نه کتابشناسی می‌سازند و نه آنها را سازماندهی و ذخیره می‌کنند. کاربران باید هر استناد را در داخل یک سند واژه پرداز کپی کنند.

NoodleBib بخشی از برنامه NoodleTools است، یک مجموعه‌ای از ابزارهای جست و جوی تعامل‌گر (بین کاربر و کامپیوتر) است که توسط یک معلم کتابدار به نام دبی ایل لاک^۱ ایجاد شده است. NoodleBib کتابشناسی‌ها را براساس شیونامه انجمن روانشناسان امریکا (APA) و انجمن زبان‌های نوین (MLA) تنظیم کرده و به صورت خودکار الفبایی می‌کند. قالب‌های موجود برای چهل و هفت نوع از منابع می‌تواند استفاده شود. این منابع شامل کتاب‌ها، مجلات، مقاله‌های مجلات، روزنامه‌ها، کتاب‌های مرجع، منابع دیداری-شنیداری، پایگاه‌های اینترنتی، پست الکترونیک، پیام‌های گروه‌های بحث و گفت و گوی اینترنتی، گزارش‌های پژوهشی، برگزاری همایش‌ها و همچنین پایان‌نامه‌هاست. کاربر در ابتدا شکل برونداد خود را (APA یا MLA) نوع منبع و شکل آن (چاپی یا الکترونیک) انتخاب می‌کند. جزئیات آموزشی در قسمت راست هر فیلد آمده است. بعد از اینکه وارد کردن اطلاعات استناد صورت می‌گیرد، تنظیم کتابشناسی آغاز می‌شود. هر استناد در یک نظم الفبایی به کتابشناسی اضافه می‌گردد و کاربر می‌تواند به هر تعداد که مایل است استناد و کتابشناسی درست کند. هر فایل کتابشناسی ایجاد شده، به مدت سه ماه در سرور NoodleBib ذخیره می‌شود و در صورت نیاز با کلمه عبوری که به هر لیست اختصاص می‌یابد قابل بازیابی است. سیاهه کتابشناسی‌ها با فرمت متن غنی شده^۲ ذخیره و در برنامه‌های واژه پرداز^۳ مانند Microsoft Word باز می‌شود.

1. Debbie Abilock

2. Rich Text

3. Word Processing Programs

EasyBib دو محصول MyBib و MyBibPro را عرضه کرده است. MyBib برنامه‌ای رایگان برای تهیه کتابشناسی است که به شیوه MLA کتابشناسی‌های بیش از سی نوع منبع خاص را تهیه و سپس در یک کتابشناسی با نظم الفبایی تنظیم می‌کند. کاربران کاربرگه‌هایی شبیه NoodleBib را پر می‌کنند و می‌توانند کتابشناسی‌ها را در فضای وب ذخیره، چاپ، یا در یک نرم‌افزار واژه پرداز باز کنند. MyBibPro یک سرویس غیر رایگان است که اسنادهایی بر اساس شیوه‌نامه APA و MLA تهیه می‌کند. در این تحقیق MyBibPro مد نظر بوده است.

EndNote محصولی از شرکت Thomson ISI Researchsoft است. کاربران EndNote می‌توانند پایگاه‌های داده را جستجو، ارجاعات را سازماندهی و کتابشناسی‌ها را ایجاد کنند و از قالب یا الگوی دست خط تعبیه شده در نرم‌افزار Microsoft Word برای چندین نشریه علمی استفاده کنند. ارجاعات می‌توانند به صورت دستی یا مستقیم از یک فهرست قابل دسترس پیوسته (OPAC)^۱ یا از یک پایگاه داده با استفاده از فیلترها وارد شود. فیلترهای انتقال نحوه تغییر اطلاعاتی را که از پایگاه داده گرفته شده به EndNote می‌گویند (اندنوت ۶، ۲۰۰۲) کاربران همچنین می‌توانند با جست و جوی پایگاه‌ها و فهرست‌های همگانی استاندارد Z39.50 و رابط جست و جوی EndNote از یک فایل ارتباطی استفاده کرده و اطلاعات مورد نیاز برای اتصال و جست و جوی این پایگاه‌ها را ذخیره کنند نتایج این جستجو به صورت خودکار به عنوان ارجاعات EndNote نمایان می‌شود. با یک بار وارد کردن ارجاعات، کتابشناسی‌ها در بیش از ۱۰۰ نوع مختلف می‌توانند ساخته شوند که با هر یک از شیوه‌نامه‌های APA, MIA توری بین، و دستورالعمل شیکاگو مطابقت داشته باشند.

NoodleBib و EasyBib، علاوه بر اینکه محصول تحت شبکه هستند، شباهت‌های متعددی دارند. هر دو برنامه، شاید بطور غلط اندازی، این تصور را ایجاد کنند که استفاده سهل و ساده‌ای دارند و بدون آموزش شخصی یا پیچیده مهارت برای ورود

اطلاعات ایجاد می‌شود. NoodleBib کاربران را در هر الگو فیلد به فیلد در سراسر جریان کار کمک می‌کند. ولی EasyBib راهنمایی‌های فیلد به فیلد کمی دارد. در عوض EndNote برنامه بسیار پیچیده‌ای است و استفاده صحیح و همه‌جانبه از این برنامه به وقت بیشتری نیاز دارد تا کاربر با سیستم آشنا شود. در قالب یا الگوی ورود اطلاعات EndNote کمک‌های فیلد به فیلد وجود ندارد. این برنامه برای پژوهشگران و دانشجویان دوره تکمیلی که به سازماندهی مجموعه‌های بزرگی از ارجاعات کتابشناسی نیاز دارند و نیز برای کسانی که برای نشریات دانشگاهی و مجلات حرفه‌ای کتابشناسی تهیه می‌کنند، طراحی شده است. در نتیجه، یکی از مزایای مشخص استفاده از EndNote این است که کاربر با یک بار وارد کردن داده‌ها می‌تواند در طیف وسیعی از سبک‌ها کتابشناسی‌هایی تهیه کند؛ در حالیکه وقتی از NoodleBib و EasyBib استفاده می‌شود، لازم است کاربر قبل از وارد کردن اطلاعات سبک ورود اطلاعات استنادی را انتخاب کند.

بررسی وب

برای اینکه مشخص شود آیا کتابخانه‌های دانشگاهی باید این امکانات را توصیه کرده و از آنها پشتیبانی کنند، وب سایت کتابخانه‌های عضو ARL^۱ بررسی شد. در طول ماه دسامبر ۲۰۰۳ وب سایت هر کتابخانه عضو ARL از طریق لیست اعضا در وب سایت ARL در دسترسی قرار گرفت. در صورت حضور کتابخانه، از مطالب قابل جست و جوی سایت استفاده شد و جست و جو برای EasyBib, NoodleBib, NoodleTools و EndNote انجام گرفت. اگر عوامل جست و جوی سایت در دسترس نبود در Google جست و جو انجام گرفت. نتایج در جدول شماره ۱ ذکر شده است. سازمان‌هایی که بیش از یک کتابخانه دارند یک بار محاسبه شده است.

جدول ۱. پشتیبانی کتابخانه‌های عضو ARL از استنادگرهای

تک کاربره و تحت وب

تعداد مؤسسات	ارتباط با EndNote	ارتباط با NoodleBib	آموزش‌های کلاس‌های		نرم‌افزار EasyBib	آموزش‌های سایر برنامه
			EndNote	EndNote		
۳	۱۰	۷۴	۲۹	۱۳	۵۷	
درصد مؤسسات	۸/۱	۵۹/۷	۲۳/۴	۱۰/۵	۴۶/۰	

کتابخانه‌ها از EndNote به‌طور گسترده حمایت می‌کنند. از ۱۲۴ کتابخانه عضو ARL هفتاد و چهار کتابخانه (۵۹/۷ درصد) اطلاعاتی در مورد EndNote روی وب سایت خود دارند و پنجاه و هفت کتابخانه (۴۶/۰ درصد) آموزش‌هایی را درباره سایر برنامه‌های سازماندهی کتابشناختی استنادهای تک کاربره مانند ProCite فراهم کرده‌اند. بیست و نه کتابخانه (۲۳/۴ درصد) کلاس‌های آموزشی برای EndNote برگزار کرده‌اند و سیزده کتابخانه (۱۰/۵ درصد) EndNote را روی کامپیوترهای کتابخانه نصب کرده‌اند.

اگرچه از EndNote به‌طور گسترده پشتیبانی می‌شود، میزان این پشتیبانی در بین کتابخانه‌ها متفاوت است. برخی کتابخانه‌ها پشتیبانی خود را به اتصال با صفحه آغازین EndNote دوره‌های آموزشی و پشتیبانی‌های فنی موجود در سایت EndNote محدود کرده‌اند. کتابخانه‌های دیگری راهنمایی‌ها برای انتخاب نرم‌افزار سازماندهی کتابشناسی‌ها تدارک دیده‌اند، تعدادی از کتابخانه‌ها اطلاعات دقیقی درباره نحوه استفاده از EndNote در پایگاه‌ها و فهرست کتابخانه، همراه با فیلترهای ورودی مورد نیاز و فایل‌های ارتباطی ارائه می‌کنند. همچنین آموزش‌های تشریحی پیوسته‌ای که بوسیله کتابخانه تهیه شده و بسته به نیازهای خاص کتابخانه آماده گردیده، ارائه می‌شود.

هیچ یک از استنادگرهای جدید تر از قبیل EasyBib و NoodleBib به صورت مناسبی پشتیبانی نشده‌اند. فقط سه کتابخانه (۲/۴ درصد) ارتباطی با EasyBib برقرار کرده‌اند و ده کتابخانه (۸/۱ درصد) هم با NoodleBib ارتباط داشته‌اند. ارتباط این مؤسسات برای

EasyBib یا NoodleBib به صورت صفحه راهنما بوده و حتی درخواست اشتراک به سازمان نداده‌اند.

روش پژوهش

برای بررسی صحت کار استنادگرها، کتابشناسی‌هایی بوسیله این سه برنامه، EasyBib، NoodleBib و EndNote تهیه شد. به منظور تهیه دسته‌ای از منابع به عنوان نماینده منابعی که توسط دانشجویان مورد استفاده قرار می‌گیرند، از کتابشناسی‌های دانشجویان دوره آموزشی یک واحد سواد اطلاعاتی استفاده شد. برنامه UNL205 توسط کتابداران مسئول آموزش کاربران در دانشگاه آلبانی آموزش داده شد. پروژه اصلی تحقیق برای این درس تهیه یک کتابشناسی گزارمانی بود که باید شامل انواع مختلفی از منابع، از جمله کتاب‌ها، منابع مرجع، مقاله‌های مجلات علمی (هم چاپی و پیوسته)، منابع ردیف اول، و صفحات وب می‌شد، کتابشناسی دانشجویی از یک مدرس برنامه UNL205 دریافت شد که ۱۰۰ استناد برای تجزیه و تحلیل فراهم کرد. موضوعات کتابشناسی‌ها در جدول ۲ آمده است.

۱. UNL205 یک دوره آموزش سواد اطلاعاتی است که توسط کتابخانه‌های دانشگاهی آلبانی برای دانشجویان برگزار می‌گردد و دوره تکمیلی آن UNL205 است.

جدول ۲. موضوعات کتابشناسی های دانشجویان

حقوق حیوانات
اسپریم^۱
کودکان و خشونت تلویزیون
بی نظمی در خوردن
جانیز جوبلین^۲
قوانین دارویی را کفلر در ایالت نیویورک
محاکات سالم جادوگر^۳
سندرم استکهلم
آزمون های ارزشیابی تحصیلی (SATs)

فهرست منابعی که در کتابشناسی ها آمده بود، در وب یا در کتابخانه جایابی شد. تصویر قسمت هایی که نیازمند استناد به منابع بودند تهیه شد. کتابشناسی هایی در قالب APA برای پنجاه منبع که از یکی از این سه برنامه استفاده کرده بودند تهیه گردید. از آنجایی که EasyBib و NoodleBib قابلیت وارد کردن استناد از OPAC یا بانک اطلاعات را ندارند. این خصوصیت در زمان ساختن کتابشناسی با EndNote مورد استفاده قرار نگرفت. داده ها توسط نویسنده به صورت دستی وارد شده بود به علت استفاده از اصل منابعی که کتابشناسی های دانشجویان بر اساس آنها تهیه شده بود با کتابشناسی های خود دانشجویان برای ورود اطلاعات هیچ نوع مشورتی نشد.

کتابشناسی ها با قالب مناسب استناد آن گونه که در ویرایش پنجم دستورالعمل انتشاراتی APA ارائه شده مقایسه و تجدید نظر شد. سپس اشتباهات در یک صفحه گسترده Excel ذخیره گردید. در صورت وجود چندین خطایی در یک استناد، هر کدام

1. Aspartame

2. Janis Joplin

3. Salem witch trials

یادداشت شد. خطاها در گروه‌های زیر دسته‌بندی گردید: منابع چاپی یا الکترونیکی؛ خطای نرم‌افزار یا کاربر؛ و اجزاء نادرست استناد.

خطاهای نرم‌افزاری به خطاهایی محدود شد که، بر طبق آموزش ورود اطلاعات شده ولی نتیجه یک استناد غلط بود. بعنوان مثال، EasyBib برای مقالات امضاء شده دایرةالمعارف‌ها قالب خاصی ارائه نکرده است. بنابراین، هر نوع استناد به این نوع منبع نادرست خواهد بود. خطاهای کاربر به خطاهایی محدود شد که به علت کوتاهی کاربر در پیروی از دستورات نرم‌افزار بوجود آمده است. به این معنی که اگر ورود اطلاعات به درستی انجام می‌گرفت، نتیجه آن ارائه یک استناد صحیح بود. به طور مثال، NoodleBib به کاربر توصیه می‌کند که فقط کلمه اول عنوان، عنوان فرعی، و اسامی خاص را با حروف بزرگ بنویسد، در این صورت اگر همه کلمات عنوان با حروف بزرگ وارد شود، NoodleBib نمی‌تواند این مورد را تصحیح کند، لذا استناد نتیجه شده غلط می‌شود. خطاهایی از این دست جزو خطای کاربر محسوب می‌شود.

نتیجه

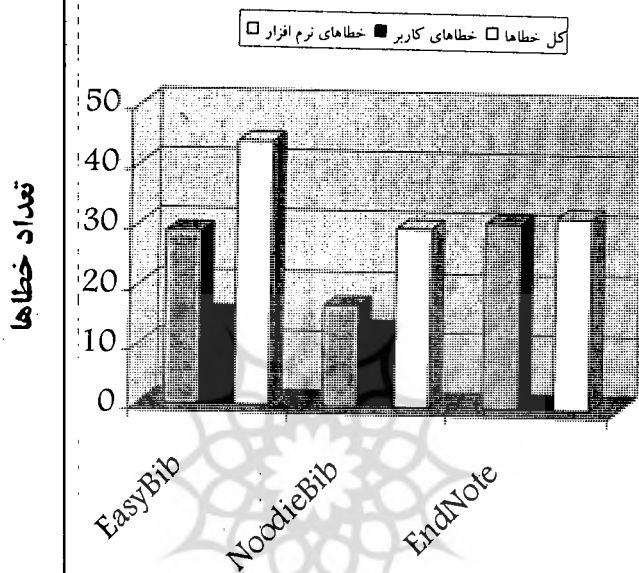
خطاهای هریک از سه برنامه EasyBib، NoodleBib و EndNote، همانطوری که در شکل ۱ آمده است، در دو گروه خطای کاربر و خطای نرم‌افزار دسته‌بندی شد که در مجموع از پنجاه استنادی که با استفاده از این سه برنامه در این بررسی تهیه شد، ۱۰۶ خطا روی داده است.

NoodleBib با ۳۰ خطا (۲۸ درصد) از مجموع کل خطاها، کمترین میزان خطا را داشت. EndNote ۳۲ خطا (۳۰ درصد)، EasyBib ۴۴ خطا (۴۲ درصد) از کل خطاها را به خود اختصاص دادند. میزان خطاهای کاربران در مقابل خطاهای نرم‌افزاری از برنامه به برنامه دیگر اختلاف قابل ملاحظه‌ای داشت. در استفاده از EndNote فقط یک خطای کاربری وجود داشت (۳/۱ درصد از کل خطاها) در حالیکه این وضعیت در EasyBib ۳۴/۱ درصد و NoodleBib ۸۰ درصد از کل خطاها بود.

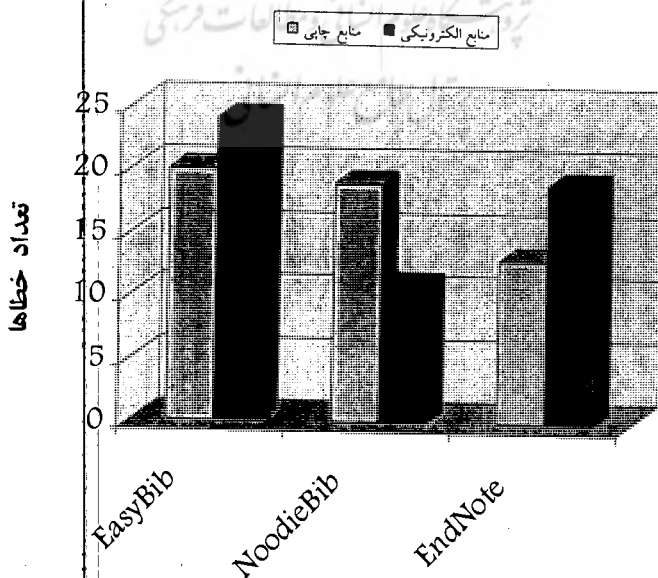
شکل ۲ مقایسه خطاهای بدست آمده منابع چاپی و منابع الکترونیکی هر سه برنامه

را نشان می‌دهد. EasyBib با ۲۰ خطا برای استنادهای چاپی (۱۹ درصد) و ۲۴ خطا برای استنادهای الکترونیکی (۲۳ درصد) در صدر جدول قرار دارد. NoodleBib برای شکل چاپی ۱۹ خطا (۱۸ درصد) و ۱۱ خطا برای شکل الکترونیکی (۱۰ درصد) داشت. EndNote با ۱۳ خطا (۱۲ درصد) برای منابع چاپی کمترین خطا و ۱۹ خطا برای استنادهای الکترونیکی (۱۸ درصد) در جایگاه دوم قرار داشت.

با توجه به اینکه ۲۰ مورد از منابع در این مطالعه الکترونیکی و ۳۰ مورد از آنها چاپی بود، از منابع چاپی انتظار خطای بیشتری نسبت به منابع الکترونیکی می‌رفت. جدول ۳ میزان خطای هر برنامه در هر نوع منبع را بر حسب درصد نشان می‌دهد. این اعداد با فرمول تقسیم تعداد خطای هر برنامه به شکل چاپی و الکترونیکی بر کل استنادهای آن گروه بدست آمد. میزان خطای بیشتر از ۱۰۰ درصد تعیین می‌کند که بعضی از استنادها در آن گروه بیش از یک خطا داشتند. EasyBib و NoodleBib از نظر اشتباه استنادهای چاپی، نزدیک هم بودند (به ترتیب ۶۶/۷ درصد و ۶۳/۳ درصد). NoodleBib استنادهای الکترونیکی را بهتر از EasyBib سازماندهی کرده است که به ترتیب خطای ۵۵ درصد و ۱۲۰ درصد داشته‌اند. در استنادهای چاپی EndNote با ۴۳/۳ درصد از همه برنامه‌های تحت شبکه تعداد خطای کمتری داشت و در منابع الکترونیکی با ۹۵ درصد خطا بین دو برنامه تحت وب قرار گرفت.

شکل ۱. کل خطاها

شکل ۲. خطاها به تفکیک شکل منابع

علاوه بر خطاهای سه برنامه که در گروه‌های عام ذکر شده مشخص شد (شکل ۳) دسته‌بندی‌ها برای تحلیل بیشتر عبارتند از: بزرگ نویسی نابجا، خطاهای نقطه گذاری، صورت بندی نادرست عبارات بازیابی، تاریخ، مشکلات اطلاعات جلد یا شماره و ساختار نحوی (قرار نگرفتن عناصر در جای خود در استناد، خطای ساختار نحوی محسوب می‌شود). EndNote فقط یک خطای بزرگ نویسی حروف داشت در حالی که EasyBib دارای هشت خطا از این نوع بود NoodleBib هیچ خطای نقطه گذاری نداشت، اما بیشتر از همه برنامه‌ها، ۱۰ خطای تاریخ داشت. EasyBib و EndNote بیشترین خطای ساختار نحوی را داشتند (به ترتیب ۱۴ و ۱۳ درصد)، در حالیکه NoodleBib فقط ۲ خطای ساختار نحوی داشت. در خطای عبارات بازیابی هر سه برنامه نتیجه یکسان داشتند: EasyBib کمتر از ۵ خطا و NoodleBib و EndNote هر کدام ۶ خطا. هر سه برنامه در مورد اطلاعات جلد و اطلاعات نشر خطاهای نزدیک به هم داشتند: EndNote با کمتر از ۶ خطا، EasyBib با ۷ خطا NoodleBib با بیش از ۸ خطا.

جدول ۳. خطاها به تفکیک برنامه و شکل منابع

چاپی	نسبت به کل استناد٪	الکترونیکی	نسبت به کل استناد٪	کل
EasyBib	۲۰	۲۴	٪۶۷	۴۴
NoodleBib	۱۹	۱۱	٪۶۳	۳۰
EndNote	۱۳	۱۹	٪۴۳	۳۲
جمع کل	۵۲	۵۴		۱۰۶

بحث

NoodleBib و EasyBib با اینکه در تعداد کل خطاها به هم نزدیکند، از بسیاری جهات با هم اختلاف دارند. نوع خطاها به وضوح تفاوت می‌کند. EndNote تقریباً عاری از خطای کاربر است، بیشتر به این دلیل که بزرگ نویسی حروف را به طور خودکار اصلاح می‌کند؛

کاری که دو برنامه دیگر قادر به انجام آن نیستند. امکان اصلاح خودکار خطای بزرگ نویسی مسئله است که بسیاری از برنامه‌های دیگر قادر به حل آن نیستند. این توانایی نرم افزار EndNote است که به تغییر قالب‌های استناد می انجامد.

خطاهای نرم افزار

خطاهای نرم افزاری که بوسیله نرم افزار EndNote به وجود آمده ناشی از نقص این برنامه در به کارگیری قالب‌های الکترونیکی است؛ مخصوصاً EndNote در به کارگیری بازبایی مقالات از پایگاه‌های الکترونیکی درست عمل نکرده، چون هیچ نوع گزینه خاصی برای این گونه منابع در برنامه پیش بینی نشده است. کاربر هنگام ورود اطلاعات با یک دوراهی مواجه می شود. اگر منبع الکترونیکی به عنوان نوع منبع انتخاب شود، نرم افزار اجازه وارد کردن اطلاعات مجلات را نمی دهد؛ و اگر کاربر مقاله‌های مجلات را به عنوان منبع انتخاب کند، فیلدی برای وارد کردن اطلاعات وجود دارد که جایز نامی (URL) واحدی برای منبع دارد. اما بعد از ساخته شدن کتابشناسی، ظاهر نمی شود و استناد از آن با استناد از یک مقاله چاپی یکسان است. در هر حال، وارد کردن نام پایگاهی که مقاله از آن بازبایی شده به هیچ وجه امکان پذیر نیست، و این چیزی است که برای شکل صحیح یک استناد ضروری است. مطابق رهنمود انجمن روانشناسان امریکا "زمانی که منابع ارجاعی از یک پایگاه پیوسته بدست می آید از قالبی مناسب اثر بازبایی شده پیروی می شود و شرح بازبایی که تاریخ و اسم پایگاه را بدهد اضافه می گردد" (انجمن روان شناسی امریکا، ۲۰۰۱).

در به کارگیری مقالات از پایگاه‌های تمام متن، تنها EndNote نیست که ضعف دارد، بلکه در این زمینه هیچ یک از برنامه‌ها بدون عیب نیست. NoodleBib برای وارد کردن نام پایگاه فیلدی را پیش بینی کرده ولی از URL علاوه بر اضافه کردن، بازبایی نادرستی می کند. EasyBib قالبی را برای مقالات مجله‌های الکترونیکی در نظر گرفته است، ولی

فیلدی را برای وارد کردن نام پایگاه ندارد و فقط URL مقاله در قسمت شرح بازیابی ظاهر می شود.

خطاهای محرز EasyBib برای منابع الکترونیکی (۱۲۰ درصد)، تنها خطاهای ناشی از شرح بازیابی نیستند. خطاهای متعدد دیگری از سایر منابع ناشی می شود. برای وب سایت ها که تاریخ نشری ندارند، دستورالعمل انتشارات APA به نویسندگان توصیه می کند: "در مواقعی که تاریخ نشر در دست نیست از (No date)n.d استفاده کنید". EasyBib در اجرای این مورد قصور کرده است (انجمن...، ۲۰۰۱). علاوه بر این، EasyBib فیلد خاصی برای ورود اطلاعات جلد یا شماره نشر مقاله های مجلات الکترونیکی ندارد. تعدادی از منابع الکترونیکی، کتاب ها و بررسی ها بودند. EasyBib بخصوص برای گزارش ها هیچ قالبی ندارد. بنابراین، منابع اجباراً به صورت وب سایت مبنایی وارد شده اند که منجر به استنادهای غلط و مغشوش شده است و به همین دلیل تمایز بررسی اثر از خود اثر، مشکل است.

EndNote در به کارگیری قالب مواد چاپی بسیار خوب عمل می کند و در این نوع منابع هیچ نوع خطای نرم افزاری مرتکب نمی شود. EndNote در دوره ای که هنوز منابع تمام الکترونیکی فراگیر نشده بود به وجود آمد، به میان کاربران راه یافت و فراگیر شد. یکی از کارکردهای اصلی EndNote کمکی است که به استادان برای سازماندهی چاپ های کتابخانه ای شخصی و چاپ دوباره فایل ها می کند و برای هدف خیلی خوب طراحی شده است.

EasyBib و NoodleBib هر دو مشکلاتی با انواع منابع چاپی دارند. از نقطه ضعف های بزرگ EasyBib، نبود نوع منبع برای مقالات انفرادی در یک اثر مرجع است. مرتبط ترین نوع منبع برای ورود مداخل لغتنامه ای و دایرةالمعارفی است. اما در حالیکه ورود نام ویراستار اثر مرجع امکان پذیر است، هیچ فیلدی برای وارد کردن نام نویسنده مقاله فراهم نشده است. مخاطبان EasyBib که دانشجویان دوره کارشناسی و دانش آموزان مدارس هستند، غالباً به دایرةالمعارف ها و کتاب های مرجع مراجعه بیشتری دارند و این مشکلی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

خطاهای کاربران

هر سه برنامه در سطوح مختلفی کاربران را برای جلوگیری از ورود اطلاعات غلط راهنمایی می‌کنند. EndNote دارای دستورالعملی چاپی بسیار جامعی است. اما برخلاف EasyBib و NoodleBib در قالب ورود اطلاعات هیچ نمونه یا اطلاع‌رسانی بجایی ندارد. در منوی برنامه انتخاب، راهنمایی تعبیه شده که شامل برخی موارد از راهنمای کاربران است. ظاهراً این مسئله برای یک کاربر پرانگیزه، مفید است ولی برای یک دانشجوی تازه وارد کارآیی خوبی نخواهد داشت. در صفحه ورود اطلاعات نرم‌افزار NoodleBib مثال‌ها و راهنمایی‌هایی در مقابل هر خط ارائه شده است، که برای کاربران حکم تذکرات مناسبی دارد که در مواجهه با جزئیاتی مثل بزرگ‌نویسی یا اطلاعات نشر سردرگم نشوند. EasyBib همچنین یادداشت‌هایی را به صورت محدود ارائه کرده ولی در مقایسه با NoodleBib در سطح بسیار پایین‌تری قرار دارد.

پدید آوردندگانی که برای استنادگرها ورود اطلاعات کرده‌اند، کتابدارانی هستند که با شکل‌های استناد آشنایی دارند. با این همه در هر سه برنامه خطای کاربران را مشاهده می‌کنیم و این خطاها بسته به میزان راهنمایی و امکانات نرم‌افزار در تصحیح خودکار خطاها در نتایج منعکس است. از دانشجویان تازه وارد هم که هیچ تجربه‌ای در تهیه کتابشناسی ندارند انتظار اشتباهات بیشتری از آنچه اینجا مشخص شده می‌رفت.

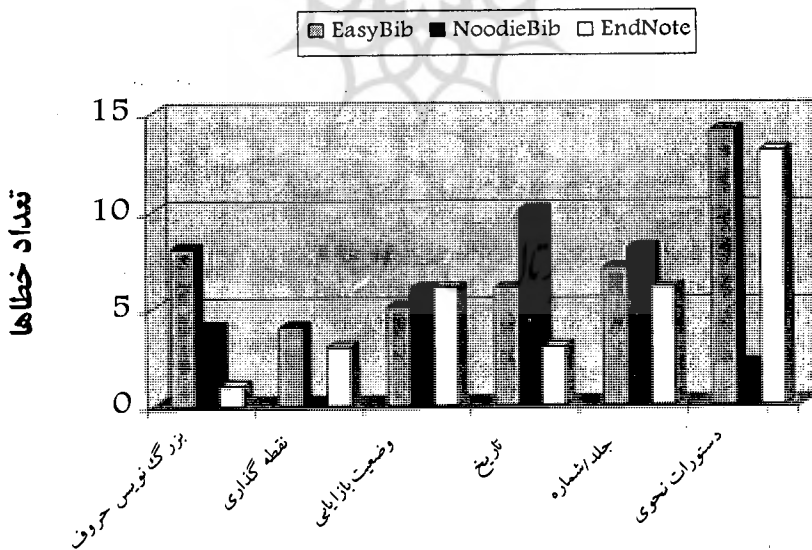
هر سه برنامه در قالب‌های الکترونیکی خطاهای کاربری اندکی داشتند که ممکن است به علت اشتباهاتی باشد که ناشی از تمایل کاربران به بزرگ‌نویسی عناوین، اطلاعات جلد و شماره است و وقتی برای قالب‌های الکترونیکی خطایی پیدا می‌شد بیشتر به علت خطاهای نرم‌افزار ناشی از تنظیم غلط آن قالب بود تا خطاهای کاربر.

بیشترین خطای NoodleBib در منابع چاپی مربوط به تاریخ نشر است. در بسیاری از موارد اطلاعات اضافی است که با اصول کلی APA تطابق ندارد. NoodleBib در صفحه ورود اطلاعات راهنمایی زیر را نوشته است:

"اگر نشریه‌ای بیش از یک بار در سال منتشر شود و فاقد شماره جلد باشد فقط ماه یا فصل را بنویسید."

با وجود این، هشت مورد خطای ناشی از درج نادرست ماه یا تاریخ در اسنادها، جایی که نباید ذکر می‌شد، بدست آمد. چون اغلب این نشریات بیش از یک بار در سال چاپ شده و دارای شماره جلد بودند، برای حل این مسئله باید تنظیمات پیش‌گزیده‌ای اعمال شود، شاید با دکمه‌ای که کاربر را به انتخاب پنجره‌ای برای ورود اطلاعات ماه یا فصل مجبور کند.

طیف وسیعی از انواع خطاهای کاربر EasyBib اکثراً ناشی از خطاهای بزرگ نویسی بود. این برنامه نه راهنمایی کامل یا مثال عینی برای نمایش درست ورود اطلاعات عنوان‌ها فراهم کرده، و نه امکان اصلاح خطاهای بزرگ نویسی را فراهم می‌سازد.

شکل ۳. خطاها به تفکیک نوع

نتیجه گیری

برنامه سازماندهی کتابشناسختی اسنادهای شخصی مانند EndNote توسط هیئت

علمی و دانشجویان به طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته و توسط کتابداران حمایت می‌شود. این برنامه‌ها برای دانشجویان چند مشکل عمده دارند: گران و پرهزینه هستند؛ دوره‌های آموزشی طولانی مدتی می‌طلبند، و کارکردهای غیر ضروری بسیاری برای تکالیف دانشجویان دارند. امروزه نرم افزارهای تحت وب که اخیراً تولید شده از قبیل EasyBib و NoodleBib جانشین‌هایی دارند که ارزان و قابل حمل با استفاده آسان است. عملکردهای مورد نیاز دانشجویان را نیز اجرا می‌کند.

سؤال: آیا به دانشجویان باید این نرم افزارهای جدید تولید استناد عرضه شود؟ آیا کتابخانه‌ها هم باید آنها را پشتیبانی کنند؟ اگر نرم افزارها به درستی به کار گرفته شوند، می‌توانند استنادها و کتابشناسی‌های دقیقی را تنظیم کنند؟ میزان خطای NoodleBib از نرم‌افزار پر استفاده و پر پشتیبانی مانند EndNote کمتر بود، اما صحت EasyBib پایین‌تر بود. EasyBib و NoodleBib هر دو در زمینه تولید استناد برای بعضی از انواع منابع که مورد استفاده زیاد دانشجویان است مانند مقالات تمام متن پایگاه‌های داده‌های پیوسته^۱ به مراتب بهتر از EndNote عمل می‌کنند. علاوه بر این، در صورت تمایل، فرد می‌تواند امیدوار باشد که تولید کنندگان این برنامه‌ها، آنها را ارتقا دهند تا بروز خطا کاهش یابد. در مقایسه با برنامه‌های پر طرفداری مانند EndNote و میزان‌های خطا، تناسب، و بهای منطقی دلایل قابل توجیهی برای پشتیبانی از استنادگرهای تحت وب هستند. استنادگرهای جدیدی به بازار عرضه می‌شود، دانشجویان و استادان برای راهنمایی که چه محصولی را انتخاب و پشتیبانی کنند، چشم به کتابداران دارند. کتابداران در به کارگیری و معرفی این برنامه‌ها باید شتاب کنند و نقش مدرس و مشاور این برنامه‌ها را در دست گیرند. استریب^۲ و دوستانش این مسئله را این‌گونه توصیف می‌کنند: "آشنایی با محصولات موجود و راهنمایی کاربران به سوی بهترین‌ها".

در هر حال، این محصولات جانشینی برای آموزش طرز ساخت استناد دستی محسوب نمی‌شوند. زیرا صددرصد صحیح نیستند! دانشجویان به درک عمیقی از شکل

مناسب استناد نیاز دارند تا خطاها را در یک استناد خودکار بشناسند، درصد عمده خطاهای استنادی EasyBib و NoodleBib خطاهای کاربر بودند. بنابراین آموزش روش‌های استفاده از این برنامه‌ها در افزایش صحت استنادها مؤثر خواهد بود. از آنجایی که این نرم‌افزارها کار الفبایی کردن و نقطه گذاری را به طور خودکار انجام می‌دهند، برای دانشجویان جذاب خواهد بود.

بنابراین، کتابداران در برنامه آموزش استنادگرها باید محدودیت‌ها را هم گوش زد کنند، زیرا به طور حتم مسئولیت صحت نهایی استنادهای ساخته شده با کاربر است. کتابداران باید بر این موضوع تأکید کنند که این محصولات نرم‌افزار هستند و در این مورد این قانون صادق است که هر اطلاعاتی وارد کنید همان را بازایی خواهید کرد. دانشجویان باید اطلاعات را بر طبق دستورات وارد کنند و گرنه استناد حاصل صحیح نخواهد بود. مضاف اینکه بعضی از منابع در دسته بندی‌های برنامه‌ها نخواهد گنجید و دانشجویان به نحوی باید به استناد دستی روی آورده و آن را خودشان تنظیم کنند یا به عنوان جایگزین از یک نوع منبع نزدیک‌تر در دسترس استفاده کرده و سپس به اصلاح استناد پردازد.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

سؤالات بیشماری درباره این نوع برنامه‌ها، استفاده دانشجویان از آنها و حمایت کتابداران از آنها باقی است که مطالعه رفتار دانشجویان در استفاده از این نوع برنامه‌ها ضروری است. به طور مثال، باید تحقیق شود که اگر کتابشناسی‌های تولید شده توسط دانشجویان با استفاده از این استنادگرها باشد آیا در مقایسه با روش دستی تهیه کتابشناسی‌ها میزان صحت بیشتر یا کمتر خواهد بود. تا وقتی محصولات جدیدی عرضه نشده و محصولات حاضر نیز ارتقاء پیدا می‌کنند، ادامه پژوهش‌ها به کتابداران اجازه خواهد داد که به دانشجویانی که می‌خواهند از این ابزارها بهره ببرند، استفاده از این نرم‌افزارها را آموزش دهند و حمایتشان کنند.

مآخذ

- American Psychological Association(2001) 'Publication Manual of the American Psychological Association (5th ed.)', American Psychological Association. Washington.
- Cibbarelli, Pamela(1995). "Cibbarelli's Surveys: User Ratings of Bibliographic Citation Management Software", *Computers in Libraries* 15 (4), pp. 25-40.
- EndNote 6: Bibliographies and Now Manuscripts Made Easy (2002)Berkley, CA: Thomson ISI Researchsoft.
- F. Jennings, Anne(2003). 'Refworks and Easybib.com: A Comparison Two Electronic Citation of the Basic Features of Formatting Products', *Charleston Advisor*, 5 (1), pp. 18-21.
- Strube, Kathleen, Carol M. Antoniewicz, Jacqueline Glick and Glynis Vandoorne Asu(1989). "The Librarian as Consultant and Educator for Personal File Management Software", *Medical Reference Services Quarterly*, 8, pp. 33-43.
- Siegler, Sharon and Brian Simboli(2002), "EndNote at Lehigh" *Issues in Science and Technology Librarianship*.
- East, John(2001)."Academic Libraries and the Provision of Support for Users of Personal Bibliographic Software: A Survey of Australian Experience with Endnote", *LASIE*,32.